

Asia: VN/698/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä lausuttavaa esitetyistä muutoksista?

Tämä lausunto on valmisteltu Rovaniemen seudun kuntakokeilukuntien (Rovaniemi, Tornio, Sodankylä, Kemijärvi) yhteistyönä.

Yleisesti ottaen toteamme, että asiakkaiden henkilökohtaiseen palveluun panostaminen ja työnhaun alkuvaiheen palvelun tehostaminen ovat lähtökohtaisesti kannatettavia asioita. Uudistuksen periaatteiden toteutuminen edellyttää kuitenkin realistista resurssia uuden palvelumallin toteuttamiseksi. Kuntakokeilukuntien on vaikea arvioida esitetyn mallin edellyttämiä resurssitarpeita ja esitetyn lisäresurssin riittävyttä suhteessa uusiin vaatimuksiin. Lisäresursseissa tulee huomioida sekä henkilöstöresurssien lisääminen mutta myös palveluhankintojen määrärahojen lisääminen.

Tavoitteet ovat hyviä ja kannatettavia. Kaikilta osin tavoitteiden saavuttaminen ja niihin tarkoitetut toimenpiteet eivät ole monialista yhteispalvelua tarvitsevien asiakkaiden kannalta ongelmattomia.

1. Esityksen lähtökohtana on, että asiakas aloittaa työnhakunsa ensisijaisesti sähköisesti. Tähän ei ole kuitenkaan kaikilla asiakkailta mahdollisuuksia tai edellytyksiä. Tulee varata riittävä resurssi ja mahdollisuus myös vaihtoehtoisin tapoihin työnhaun aloittamiseen ja hakuvelvollisuuden täyttämiseen.

2. Työttömän kohtaaminen kasvokkain työttömyyden alkuvaiheessa on hyvä uudistus. Se antaa asiakkaalle mahdollisuuden tehdä tarvittaessa kysymyksiä ja tarkennuksia palvelutarjonnasta sekä

alueen työllistymismahdollisuuksista. Kuitenkaan tavoite alkuhaastattelun järjestämiseen kasvokkain viiden päivän kuluessa työttömäksi jäämisestä ei ole aivan realistinen joka puolella Suomea. Mikäli kutsu lähetetään postitse, ei ole varmuutta, että se ehtii perille viiden päivän kuluessa. Pitkien palveluvälimatkojen alueilla työnhakija ei välttämättä kykene järjestämään itselleen kyytiä päästäkseen viiden päivän sisällä haastatteluun. Haastattelun tekeminen puhelimitse tai sähköisillä yhteyksillä edellyttää, että työnhakijalla on tarvittavat välineet yhteydenpitoon. Kasvokkain tehtävä alkuhaastattelu edellyttää tarvittavat resurssit organisaatiolta. Työntekijöiden poissaoloihin on järjestettävä palvelun mahdollistamiseksi toimiva ja riittävä sijaisjärjestely.

3. Esitetystä mallissa työttömyyden alkuvaiheessa asiakasta tavataan tiiviisti. Työnhakijan ensimmäisessä haastattelussa tehdään palvelutarpeen arviointi ja laaditaan työllistymissuunnitelma. Mallissa tulisi huomioida myös tilanteet, jolloin työ- ja elinkeinoviranomaisella ei ole riittävästi tietoa arvioidakseen työnhakijan valmiuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille tai työttömyyden pitkittymisen todennäköisyyttä. Erityisesti monilaista palvelua tarvitsevien työnhakijoiden kohdalla tulisi palvelutarpeen arviointi olla kattava, jotta asiakkaalle voidaan tarjota tarpeenmukaiset ja oikea-aikaiset työllistämistä edistävät palvelut. Tällöin palvelutarpeen arviointia tulisi systemaattisesti täydentää ja suunnitelmaa tarkentaa työnhakukeskusteluissa.

4. Esityksen mukaan asiakasta ei tavata eikä työnhakukeskusteluja järjestetä asiakkaan ollessa esimerkiksi kuntoutuspalveluissa. Tapaaminen järjestettäisiin vasta kuukausi ennen palvelun päättämistä. Tähän tulisi saada tarkennus. Ellei palvelun aikana työnhakijalla ei ole tarvetta erikseen sovittavaan tukeen- tai ohjaukseen. TYP-asiakkaiden kohdalla asiakkaiden ohjaus ja kuntoutumisen seuranta palvelujen aikana on olennaisen tärkeää. Palveluiden aikana tulisi arvioida asetettujen tavoitteiden osuvuutta ja palvelujen vaikuttavuutta ja muuttaa suunnitelmaa sekä tarvittaessa palvelun sisältöjä.

5. Esityksessä keskeisessä roolissa on työnhakijan työnhakuvelvoite. Monialaisen palvelun tarve ja se, että asiakkaan tilanne on sellainen, että hän ei voi työllistyä avoimille työmarkkinoille on peruste työnhakuvelvollisuudesta vapauttamiseen. Säädäs voi johtaa tulkintaan, jonka mukaan TYP-palvelut ovat tarkoitettu työnhakijoille, joiden ei ole mahdollista työllistyä avoimille työmarkkinoille tai ovat pysyvästi työkyvyttömiä. TYP-palvelu on työllistymistä edistävä palvelu, jonka tavoitteena selvittää, mikä on asiakkaan olemassa oleva työkyky, miten sitä voidaan vahvistaa ja miten asiakkaan työllistymistä edistää. Työnhakijan työllistymisen ei ole tällä hetkellä mahdollista avoimille työmarkkinoille, kuitenkin työmarkkinat ovat jatkuvassa muutoksessa. Palveluiden esisijaisena tavoitteena tulisi olla työllistymisen edistäminen ja lainsäädännön tulisi tukea tavoitetta.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; taloudelliset vaikutukset?

Muutosten toteuttaminen edellyttää merkittävää lisäresursointia TE-toimistojen ja kuntien henkilöstöön sekä 51 momentin ostopalveluihin. Valtakunnallisesti tulisi rakentaa keskitetysti yhteinen perehdytysohjelma, joka etenee vaiheittain perusasioista työllisyyden edistämisen eri vaiheisiin.

Lakiesityksen mukaisen mallin toteuttaminen lisää hallinnollista työtä, joka on pois asiakkaan yksilöllisestä palvelusta. Kuntien huolena on se, onko esityksessä ja resurssilaskelmissa osattu ottaa huomioon hallinnollisen työn määrän lisääntyminen.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset viranomaisten toimintaan (ml. resursseja koskevat asiat)?

Kunnat esittävät tässä yhteydessä huolensa resurssien tosiasiallisesta riittävydestä suhteessa uuden mallin vaatimuksiin. Jo nyt voidaan havaita, että kuntakokeilujen käynnistyessä kuntiin siirretty resurssimäärä ei ole ollut riittävä asiakkaiden palvelemiseen riittävällä tavalla. Uuteen malliin siirtyminen tulee vaatimaan resurssia myös asiakasviestintään sekä asiakkaiden neuvontaan. Oletuksena on, että esimerkiksi kuntien yhteydenottokanaviin ja päivystysnumeroihin tulevat yhteydenotot tulevat lisääntymään selvästi uuden mallin myötä. Valtakunnallisesti keskitettyjen palveluiden hyödynnettävyys paikallistasolla jää epäselväksi, koska paikallistuntemus puuttuu esim. kuntakokeilun piirissä olevien asiakkaiden osalta ja asiakas ohjataan paikalliseen palveluun. Tämä aiheuttaa asiakkaalle epävarmuutta ja turhaa siirtelyä virkailijalta toiselle. Muistilista viennit lisääntyvät ja tämä vie aikaa ohjaustyöstä.

Lakiesityksen mukainen järjestelmä vaikuttaa monimutkaiselta ja erilaisia poikkeamia pääsääntöön on paljon. Tämä tulee aiheuttamaan asiakkaissa epätietoisuutta ja neuvonnan tarve tulee kasvamaan merkittävästi. Merkittävä kysymys on myös se, tukeeko asiakastietojärjestelmä uuden mallin toteutusta niin, että järjestelmä muistuttaa asiakastyöntekijöitä prosessin vaiheiden mukaisista toimenpiteistä oikeille asiakkaille. Eri tilanteissa olevien asiakkaiden velvollisuudet ovat lakiesityksessä hyvin erilaisia.

Esityksessä ennakoidaan, että suuri osa asiakkaista tulee raportoimaan työnhaun edistymisestä sähköisessä kanavassa. Kunnat haluavat muistuttaa tässä yhteydessä, että meillä on paljon asiakkaita, joiden sähköiset asiointitaidot eivät tätä välttämättä mahdollista. Tällöin resurssipaine henkilökohtaisessa palvelussa lisääntyy ja huolena on, onko sitä huomioitu riittävästi resurssilaskelmissa?

Esityksessä todetaan, että asetettavien työssäolo velvoitteiden määrä vähenisi. Tämä tulee vaikeuttamaan tietyn asiakasryhmän aktivoimista. Esityksessä vastikkeellisuus häviää, joka tarkoittaa sitä, ettei asiakasta voida velvoittaa esim. terveystarkastuksiin eikä muihin työllisyyttä edistäviin palveluihin.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset työllisyyteen?

Esitetyt vaikutukset työllisyyteen riippuvat uuteen malliin osoitetuista lisäresursseista ja niiden riittävydestä. Asiakkaiden tehostettu palvelumalli edellyttää lisäpanostuksia myös työllistymistä edistävien ostopalveluiden hankintaan.

Aktiiviset työnhakijat hyötyvät esityksessä, mutta toinen ryhmä asiakkaista, joilla on puutteita osaamisessa, motivaatiossa tms. voivat pudota palveluiden piiristä. Tästä seuraa huoli, että työmarkkinatuki vaihtuu toimeentulotukeen. Esityksessä korostetaan työnhakijan vastuuta omasta työnhaussa, mutta samanaikaisesti työttömyysturvaseuraamuksia kohtuullistetaan ja porrastetaan.

Esityksen mukaan työkyvyttömät henkilöt saadaan paremmin hakeutumaan oikeille etuuksille, mutta tämä edellyttää sen, että sosiaali- ja terveyspalveluita on riittävästi tarjolla ja se on oikea-aikaista ja viivytyksetöntä. Sosiaali- ja terveyspalveluilla pitää myös olla riittävästi asiantuntemusta työttömille tehtävistä lausunnoista mm. sairauslomista.

Esityksestä voi tunnistaa sen, että ns. työllistymiskuntoinen asiakasryhmä työllistyy joustavammin. Asiakasryhmä, jolla on haastavampi ja monialaisempi palveluntarve saattaa pudota palveluiden piiristä.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; muut vaikutukset?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakijan palveluprosessista?

Esityksessä korostetaan paikan päällä tapahtuvan asioinnin tärkeyttä. Asia sinänsä on kannatettava, mutta huolena on toimitilojen riittävyys ja eri osapuolten (kunta/TE) vastuut toimitilojen järjestämisessä. Puoliväliriihessä on tehty päätös, että työllisyyspalveluiden järjestämisvastuu siirtyisi ainakin joiltakin osin kuntiin. Tästä syystä valtionhallinto ei ole halukas uusien toimitilojen hankkimiseen ja toisaalta kunnat eivät tällaisia päätöksiä pysty vielä tekemään, kun määrärahojen siirrosta tai suuruudesta ei ole tietoa tai päätöksiä. Lain soveltamisessa ja toimeenpanossa tulee myös huomioida pitkät välimatkat ja niiden vaikutus asiointitapaan.

Esityksessä todetaan, että työnhakija tulisi mahdollisuuksien mukaan ohjata jo alkuhaastattelussa oikeisiin palveluihin. Ohjaustyössä ei kuitenkaan aina ole mahdollista saada asiakkaan todellista palvelutarvetta esille ensimmäisellä käynnillä tai pelkästään haastatteleamalla asiakasta. Lisäksi haasteeksi tulee viiden päivän aikaraja siitä näkökulmasta, että asiakkaita ei tavoiteta. Asiakkaan verkkopalvelun tulisi tukea asiakkaan ajanvarausta asiakaspalveluun ja tapaamisten sopimista.

Esityksessä on rajattu varsin tiukasti asiakkaiden palveluprosessin järjestäminen ja asiakkaan palvelutarve jää vähemmälle huomiolle. Olisi parempi, jos laki jättäisi tilaa asiakkaiden palvelutarpeiden mukaiselle palvelulle.

Puutteena lakiesityksessä on se, että siinä ei huomioida tarpeeksi verkostomaista toimintamallia. Esityksestä ei käy ilmi mitkä toimijat/palveluntuottajat voivat olla mukana palveluprosessissa tuottamassa esimerkiksi täydentäviä työnhakukeskusteluja. Esitys ei tunnusta verkostomaista toimintatapaa. Asiakkaiden palvelutarpeiden mukaisesti pitäisi voida hyödyntää eri toimijoita ja palveluntuottajia osana prosessia, myös kunnan omia palveluja.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien palveluprosessista?

Pitäisi kohdistua vain työttömyysetuutta saaviin.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien palveluprosessista?

Opintojen ajalle sijoittuvat useat tarkastelujaksot tuntuvat kohtuuttomilta, mutta sen sijaan kuukausi ennen koulutuksen loppumista tapahtuva kontaktointi on järkevää ja edistää työllistymistä.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa muistutuksesta?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuudesta?

Lakiehdotus on sekava eikä siinä ole huomioitu tarpeeksi harvaan asuttujen alueiden asukkaiden tilannetta. Työhaun seuraaminen aiheuttaa merkittävää lisätyötä, koska työnantajalla ei ole velvollisuutta ilmoittaa työnhakijoista. Esitetyn mallin mukainen velvoite voi myös aiheuttaa työnantajille ja yrityksille lisätyötä ja lisääntyneitä yhteydenottoja.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien työnhakuvelvollisuudesta?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien työnhakuvelvollisuudesta?

Työnhakuvelvollisuus kuukautta ennen koulutuksen päättymistä on hyvä työllisyyden edistämisen kannalta.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä?

Ohjeistusta tulee selventää, ettei virkailijalle jää tulkinnanvaraa ja asiakkaat ovat yhdenvertaisessa asemassa valtakunnallisesti.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; muuta lausuttavaa?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä eroamisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä kieltäytymisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa porrastetusta seuraamuksesta?

-

Työttömyysturvalaki; muuta lausuttavaa?

Työttömyysturvalain porrastaminen tulee tehdä erittäin selkeäksi ja asiantuntijoille tulee antaa asianmukaiset toimintaohjeet asiakkaiden yhdenmukaisen kohtelun turvaamiseksi.

Lausuttavaa työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta?

-

Lausuttavaa muiden lakien muuttamisesta?

-

Lausuttavaa muutosten voimaantulosta ja siirtymäajan järjestelyistä?

Rekrytoinnit aloitetaan esim. Lapin kuntakokeilualueella syyskuussa ja htv:t ovat käytettävissä vasta vuoden 2022 alussa. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilöstön koulutukset tulee jatkua kevään 2022.

Tietojärjestelmämuutokset tulee olla valmiita ja toimivia heti lain voimaan astuessa ml. asiakkaan palveluprosessit ja ajanvarausjärjestelmät. Viestintään on varattava selkeästi lisää resursseja ja siihen on myös saatava koulutusta ja sen on oltava valtakunnallisesti yhtenäistä.

Palveluprosessin toteuttaminen siten, että kaikille työnhakijoille on toteutettu määräaikaishaastattelu julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa tarkoitetulla tavalla, ja että kaikilla työttömillä olisi ajantasainen työllistymissuunnitelma on hyvin haastava nykyisen tilannearvion mukaan.

Lausuttavaa suhteesta perustuslakiin ja säätämijärjestyksestä?

-

Muuta lausuttavaa?

-

Savukoski Riitta
Kemijärven kaupunki - Työllisyysyksikkö